

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye'nin et ithalatının enflasyon üzerine etkisi

AUTHORS: Seyfettin Tuncel

PAGES: 104-114

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3657487>

doi 10.33188/vetheder.1419157

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye'nin et ithalatının enflasyon üzerine etkisi

Seyfettin TUNCEL ^{1,a*}¹ Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği Anabilim Dalı, Kırıkkale, TürkiyeID 0000-0003-3575-1835^a

MAKALE BİLGİSİ /

ARTICLE
INFORMATION:

Geliş / Received:

13 Ocak 24

13 January 24

Revizyon/Revised:

02 Nisan 24

02 April 24

Kabul / Accepted:

07 Mayıs 24

07 May 24

Anahtar Sözcükler:

Et ithalatı

Tüketici fiyat endeksi

(TÜFE)

Enflasyon fiyat baskısı

Sığır eti

Keywords:

Meat imports

Consumer price index

(CPI)

Inflation price pressure

Beef

©2024 The Authors.

Published by Veteriner

Hekimler Derneği. This is

an open access article

under CC-BY-NC license.

(https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0)

org/licenses/by-nc/4.0)

ÖZET

Gıda sektöründe tekil ürünlerin fiyatlarında ortaya çıkan beklenmedik sapmalar, ulusal ekonomiler tarafından yakından izlenmektedir. Söz konusu tekil ürünlerdeki fiyat artışları, gıda fiyatlarını ve beraberinde genel enflasyon seviyesi üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır. Türkiye’de son yıllarda münferit gıda fiyatları içerisinde özellikle sığır eti fiyatları; üretici, tüketici ve ekonomi yönetimi yönünden tartışmaların odağında olmuştur. Kamu otoritesi, bir taraftan et ithalatı ile piyasada et arzını dengelemeye çalışırken, diğer taraftan bu arz artışını et fiyatlarını baskılama aracı olarak kullanmış ve bu durum Tüketici fiyat endeksi (TÜFE) madde sepeti üzerinde fiyat baskısına neden olmuştur. Araştırma kapsamında, et ithalatı sonrasında tekil olarak sığır eti fiyatlarında ortaya çıkan düşüş ve bu durumun enflasyon sepetinde neden olduğu baskı seviyesi incelenmiştir. Buna göre, 2010-2022 yılları arasında sırasıyla %5.77, %3.90, %6.05, %4.28, %4.59, %4.81, %6.04, %4.87, %3.28, %5.45, %4.92, %2.45 ve %2.70 seviyesinde fiyat baskısı tespit edilmiştir. Bunun sonucunda enflasyon 2010-2022 yılları arasında %0.39, %0.42, %0.40, %0.33, %0.39, %0.44, %0.55, %61, %0.69, %0.68, %0.75, %0.91, %1.78, seviyesinde düşük seviyede gerçekleşmiştir. Diğer deyişle, 2022 yılında %66.20 seviyesinde olması gereken TÜFE, et ithalatı aracılığıyla %2.70 düzeyinde baskılanmış ve enflasyon %1.78 oranında azalarak %64.42 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu araştırmanın odak noktası, et ithalatı ve enflasyon ilişkisidir. Araştırma gelecekte hayvancılık sektöründe uygulanacak politikalara ve yapısal reformlara ışık tutacaktır.

The impact of Türkiye's meat imports on inflation

ABSTRACT

In the food sector, unexpected deviations in individual food prices are closely monitored by national economies due to their possible negative effects on inflation. In Türkiye, in recent years, within the individual food prices, especially beef prices have been at the center of discussions in terms of producers, consumers and economic management. On the one hand, the public authority has tried to balance the meat supply in the market through meat imports, on the other hand, it has used this increase in supply as a means of suppressing meat prices and this situation has caused price pressure on the Consumer price index (CPI) item basket. Within the scope of the research, the decline in beef meat prices following meat imports and the level of pressure caused by this situation on the inflation basket are analyzed. Accordingly, price pressures of 5.77%, 3.90%, 6.05%, 4.28%, 4.59%, 4.81%, 6.04%, 4.87%, 3.28%, 5.45%, 4.92%, 2.45% and 2.70% were determined between 2010-2022, respectively. As a result, inflation was realized at low levels of 0.39%, 0.42%, 0.40%, 0.33%, 0.39%, 0.44%, 0.55%, 61%, 0.69%, 0.68%, 0.75%, 0.91%, 1.78%, between 2010 and 2022. In other words, the WPI, which should have been 66.2% in 2022, was suppressed by 2.92% through meat imports and inflation decreased by 1.78% to 64.42%. The focus of this research is the relationship between meat imports and inflation. The research will provide insights into the policies and structural reforms that should be implemented in the livestock sector in the future.

How to cite this article: Tuncel S. Türkiye'nin et ithalatının enflasyon üzerine etkisi. Vet Hekim Der Derg 95(2): 104-114, 2024. DOI: 10.33188/vetheder.1419157

* Sorumlu Yazar e-posta adresi / Corresponding Author e-mail address: seyfettintuncel@kku.edu.tr

1. Giriş

Gıda sektöründeki fiyat risklerini yöneterek, fiyatlar genel seviyesinde istikrarın sağlanması, ekonomi yönetiminin temel hedefleri arasındadır. Buna göre, tekil gıda kalemleri fiyatlarında, beklenmedik sapmaların etkileri engellenerek, bu ürünlerin gıda fiyat enflasyonu ve sonrasında genel enflasyon düzeyi üzerinde büyük şoklara yol açma riski en aza indirilir. Literatürde tekil gıda enflasyonu serilerinin, toplam enflasyon serisinde ortaya çıkardığı etkinin tespit edilmesine yönelik birçok araştırma bulunmaktadır (1-3).

Tekil ürünler ve enflasyon arasında varolan yüksek korelasyon ilişkisi uzun dönem kamu otorileri ve politika yapıcılarının dikkatini çekmiştir (4). Özellikle et ürünlerinde ortaya çıkan bir fiyat değişiminin, öncelikle gıda fiyat enflasyonunda ve sonrasında fiyatlar genel düzeyine olan etkisi, ekonomi yönetiminin enflasyonla mücadele programı çerçevesinde yakından takip edilmektedir.

Ekonomi yönetimleri, enflasyonla mücadele programlarını, tekil gıda fiyatlarındaki değişim ile birlikte bu değişime neden olan küresel fiyat artışı, spekülasyon faaliyetleri, talep şokları, kuraklığa bağlı arz şokları, pandemi ve tedarik zinciri kaynaklı problemler ve tarımsal girdi fiyatlarındaki değişimler gibi parametreleri dikkate alarak belirler (5). Buna göre ekonomi yönetimi, enflasyon sorunu sözkonusu olduğunda bir taraftan para politikası, piyasa beklentileri, ödemeler dengesi gibi temel mekanizmaları işletirken, diğer taraftan tekil ürünlere etki eden doğrudan ve dolaylı unsurları takip ederek, enflasyonla mücadele politikasını yürütmektedir.

Türkiye’de kamu otoritesi, enflasyonla mücadele kapsamında beklenmedik sapmaların yaşanmaması ve enflasyon üzerinde kontrolünü korumak için, enflasyon sepeti içerisindeki bazı maddelerin fiyatlarının kontrolünü, stratejik bir yaklaşım olarak görmektedir. Bu nedenle 2023 yılında enflasyon hesaplanmasında kullanılan 404 maddenin her biri stratejik öneme sahip olmakla birlikte, özellikle karkas fiyatları kamuoyunda en çok tartışılan maddelerden biri olmuştur (6,7).

2010 yılı sonrasında Türkiye’de kamu otoritesi bir taraftan et ithalatı ile kırmızı et açığını kapatarak, kırmızı ette arz ve talep dengesini sağlamayı hedeflerken, diğer taraftan enflasyonla mücadele politikası kapsamında, enflasyon sepetindeki güçlü nispi ağırlığı (2023 itibarıyla %2.02) nedeniyle, sığır eti fiyatlarını baskılayarak, enflasyonu oranını düşürmede, et fiyatlarını etkili bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Ancak kamu otoritesinin, enflasyonla mücadele politikası nedeniyle baskılanan karkas fiyatları, sığır besi işletmelerinin kâr marjlarında önemli kayıplara yol açmaktadır. Bu durum sonucunda, sığır besi işletmeleri ekonomik yönden sürdürülebilirlik problemi gibi kronik problemlerle karşı karşıya kalmaktadır (8).

Türkiye’de sığır besi işletmecileri, et ithalatının yoğun olarak başladığı 2010 yılında en önemli üç sorun olarak sırasıyla kırmızı et sektöründe sığır varlığındaki azalış, besi materyali fiyatlarının yüksekliği ve süt fiyatlarındaki düşüşü gerekçe olarak bildirmiştir. Bu üç sorunun çözümünde et ithalatının rolü uzun yıllardır tartışılmaktadır (9).

Özellikle 1985-2010 yılları arasında besi materyali fiyatlarındaki reel artış nedeniyle et ithalatı kamu otoriteleri tarafından günü kurtarma aracı olarak devamlı gündemde tutulmuştur (10).

Bu noktada, canlı sığır ve sığır eti ithalatının iç piyasadaki fiyatları kısmen etkilediği, yıllar içerisinde döviz kurundaki değişimin ithalatın maliyetine yansıdığı ve yem fiyatlarındaki artışın, sığır eti üretici fiyatları üzerinde daha fazla baskı oluşturduğu bilinmesi rağmen et ithalatı konusunda ısrarlı bir duruş sergilenmiştir. Bu durum sektörde Türkiye sığır besi işletmelerinin yatırım kararlarında endişe ve tereddüte neden olarak bu sektörde üretim yapacak işletmeleri fiyat dengesizliği riski ile karşı karşıya bırakmıştır (11,12).

Buna göre özellikle et ithalatı kısa vadeli olarak fiyatları düşürüyor görünse de uzun vadeli olarak sektörde neden olduğu olumsuz etkiler gözardı edilmemelidir (12).

2010-2019 yılları arasında Türkiye’de et ithalat miktarındaki %1’lik bir artışın, kırmızı et fiyatlarında %0,28’lik bir azalmaya neden olması, et ithalatının kırmızı et fiyatlarında ortaya çıkardığı değişimin, fiyatlar genel seviyesinde ortaya çıkaracağı muhtemel etkiyi akla getirmektedir (13).

Buna göre yapılan araştırma kapsamında, et ithalatı sonrasında tekil olarak sığır eti eti fiyatlarında ortaya çıkan düşüş ve bu durumun enflasyon sepetinde neden olduğu baskı seviyesi incelenecektir (7). Bu bağlamda TÜİK tarafından kullanılan güncel enflasyon sepetine ek olarak, “et ithalatı olmasa sığır eti fiyatları ne seviyede olurdu” düşüncesinden yola çıkarak deneysel sığır eti ve deneysel enflasyon sepeti oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda gerçekleşen ve deneysel enflasyon sepetleri arasındaki fark analiz edilerek karkas fiyat baskılaması düzeyi tespit edilmiştir. Literatürde deneysel enflasyon sepeti oluşturma yöntemi ile analiz yapan çalışmalar bulunmasına karşılık (14), kırmızı et sektörü yönünden bu çalışma özgündür. Araştırmanın gelecekte hayvancılık sektöründe uygulanacak politikalara ve yapısal reformlara ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. Gereç ve Yöntem

Araştırma kapsamında öncelikle Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve TÜFE madde sepetinde yer alan et ve et ürünlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)

2023 yılı itibarıyla TÜFE, 895 çeşit ürün ve 404 madde için 27.411 işyeri ve 5.246 konuttan her ay için 564.710 fiyat verisi ile hesaplanmaktadır. Araştırma kapsamında kırmızı et fiyat değişimlerinin enflasyona olan etkisi incelendiğinden bu maddelerin yer aldığı TÜFE ile et ve et ürünleri maddeleri araştırmada kullanılmıştır. TÜFE 12 ana kategoriden oluşmaktadır. Bu kategori Tablo 1’de verilmiştir (7).

Tablo 1: TÜFE ana kategoriler

Table 1: CPI main categories

Ana kategoriler	%
1 Gıda ve Alkolsüz İçecekler	25.43
2 Alkollü İçecekler ve Tütün	3.57
3 Giyim ve Ayakkabı	6.41
4 Konut	16.62
5 Ev Eşyası	8.67
6 Sağlık	3.53
7 Ulaştırma	15.08
8 Haberleşme	3.30
9 Eğlence ve Kültür	3.25
10 Eğitim	1.67
11 Lokanta ve Oteller	7.82
12 Çeşitli Mal ve Hizmetler	4.64
	100.00

Tablo 1’de bu ana kategoriler içerisinde 1. Kategori olan Gıda ve Alkolsüz İçecekler kategorisi içerisinde bulunan et ve et ürünleri maddesine ait detaylar Tablo 2’de verilmiştir (7).

Tablo 2: Et ve et ürünleri fiyatlarının TÜFE’de ağırlıkları**Table 2:** Weight of meat and meat product prices in CP

Madde kodu	Madde listesi	%
0112201	Dana Eti	2.0222
0112401	Kuzu Eti	0.7743
0112501	Tavuk Eti	1.0973
0112602	Diğer etler ve yenilebilir sakatatlar	0.0594
0112701	Taze balık ve deniz ürünleri	0.2612
0112702	Kurutulmuş, Tuzlanmış veya tütsülenmiş et	0.6205
Toplam		4.8349

Tablo 2 incelendiğinde, 2023 yılında enflasyon sepetinde et ve et ürünlerinin doğrudan %4.83 etkisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca et fiyatlarının, Tablo 1 de 11 nolu Lokanta ve oteller gibi ana kategorilere de dolaylı etkisinin olduğu dikkate alındığında karkas fiyatları, enflasyonla mücadelede önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜİK madde sepetlerinin ve ağırlıklarının güncellemesi, her yılın sonunda yapılmakta ve zincirleme Laspeyres formülü ile seri devam ettirilmektedir. Her yıl Aralık ayı itibari ile, yeni maddeler endekse dahil edilmekte ya da önemini kaybeden maddeler endeksten çıkarılmakta ve yeni ağırlıklar endeks hesabında kullanılmaktadır. Cari fiyatların, “yeni fiyat referans dönemi (Po)” olan bir önceki Aralık ayının fiyatlarına bölünmesiyle, endeks hesaplanmakta ve Aralık ayı endeksi ile çarpılarak zincirleme işlemi yapılmaktadır (15).

$I = w * (P_i / P_o)$

I : endeks, P_i : cari ay fiyatı, w : ağırlık, P_o : temel yıl fiyatı, $I_t = w_i * (P_{it} / P_{Aralık(t-1)}) * I_{Aralık(t-1)}$

w_i : yeni ağırlık, t : zaman

Madde çeşidi fiyatları geometrik ortalama ile hesaplanmaktadır.

Araştırmada, et ithalatının olmadığı bir senaryoda, et talebini düşürmek için fiyatların nasıl değişmesi gerektiği, et talep esnekliği kullanılarak hesaplanabilir. Buna göre araştırmada kullanılacak Türkiye’de sığır eti talep esnekliği üzerine literatürde çalışmalar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye’de sığır eti talep esneklikleri**Table 3:** Beef demand elasticities in Türkiye

Araştırma no	Araştırma bölgesi	Araştırma dönemi	Sığır eti talep esnekliği	Literatür
1	Türkiye geneli	1970-1994	1.09	Ekinci (16)
2	Isparta	2003	0.20	Hatırlı (17)
3	Türkiye geneli	2008	1.89	Akbay (18)
2	Batı Akdeniz Bölgesi	2006	0.68	Aktaş ve Hatırlı (19)
3	Aydın	2010	0.70	Demir (20)
4	Erzurum	2010	0.54	Kadanalı (21)

Tablo 3’de sığır eti talep esnekliği üzerine bölgesel çalışmalar olduğu gibi Türkiye geneli üzerine hesaplamaların yapıldığı araştırmalarda gösterilmiştir.

Araştırmada hesaplamada Tablo 3’te verilen sığır talep esnekliklerinden, Türkiye genelini kapsayan bir çalışma olması, Tük verilerinin kullanılmış olması ve Türkiye genelinde yapılmış en güncel araştırma olması nedeniyle Akbay(18)’in hesapladığı sığır eti talep esnekliği verisi ‘1.89’ kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında, 2010-2021 yılları arasında, çeyrek frekansta TÜİK sığır eti fiyatı ve talep

verileri aracılığıyla, et ithalatı gerçekleştirmediği varsayımı altında ortaya çıkacak fiyat değişimi hesaplanarak, bunun enflasyon sepeti içerisinde göreceli etkisi hesaplanmıştır.

Buna göre araştırma yönteminde kullanılan sığır et talep esnekliği, piyasada fiyat değişimleri sonucunda talep değişimlerini gözlemleyebileceğimiz bir parametre olmasının yanısıra, tersinden incelendiğinde sığır eti talep esnekliği, hangi fiyat düzeyinde talep ne olurdu sorusuna açıklık getirecek bir parametre olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre et ithalatı gerçekleştirilmeseydi sadece yurtiçinde gerçekleşen sığır eti üretimi dikkate alınarak ortaya çıkacak fiyat seviyesi sığır eti talep esnekliği kullanılarak hesaplanmıştır.

Sözkonusu hesaplamada et ithalatı olmasaydı et fiyatlarında ortaya çıkacak değişimin TÜFE madde sepeti üzerindeki etkisi dikkate alınmaktadır. Türkiye’de TÜİK tarafından TÜFE madde sepetinin düzenli olarak güncellenmesi yapılmaktadır. Ancak araştırmada kapsamında güncel 2023 yılı madde ağırlıkları ve madde sepeti geçmiş dönemler içinde kullanılarak bir hesaplama yapılmıştır.

Araştırma verileri 2010 yılından itibaren çalışmaya dahil edilmiştir. Bunun birinci nedeni, et ithalatının 2010 yılı ve sonrasında başlamış olması, ikinci nedeni ise 2010 yılı sonrasında TÜİK tarafından et üretim miktarı hesaplamasında metodolojik değişikliğe gidilmesidir (22).

3. Bulgular

Araştırma kapsamında Enflasyon politikası etki verileri Tablo 4’te verilmiştir. Tablo 4’te öncelikle ikinci sütunda Türkiye’de yıllar itibarıyla et üretimi verileri, üçüncü sütunda ise 2010 yılında, Türkiye’de canlı hayvan, et ve sakatat ithalatına izin verilmesi sonrasında yıllar itibarıyla et ithalatı verileri gösterilmiştir. Burada et üretiminde düzenli bir artış olmakla birlikte, bu üretim artışında et ithalatının da önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Tablo 4’te Türkiye’de yıllar itibarıyla söz konusu et ithalatı gerçekleştirilmeseydi ortaya çıkacak arz açığı dördüncü sütunda verilmiştir. Buna göre et ithalatının maksimum seviyede olduğu 2018 yılında Türkiye’de toplam arzın %34.37’si et ithalatı aracılığıyla tedarik edilmiştir. Bu durum arz açığını kapatmakta et ithalatının boyutunu göstermektedir. Tablo 4’te beşinci sütunda TÜİK sığır eti fiyatları yıllar itibarıyla verilmiştir. Ancak et ithalatı gerçekleştirilmediği varsayımı altında bu fiyatların ne yönde değişeceği fiyat esnekliği kullanılarak hesaplanabilir. Buna göre sığır eti talep esnekliği sığır eti fiyatlarında ortaya çıkan değişimin et talebinde neden olduğu değişimi gösterdiği gibi, talep esnekliği formülü tersinden incelendiğinde, et ithalatı olmadığı bir senaryoda, piyasada karşılanmayan sığır eti talebinin sığır fiyatlarda neden olacağı değişimi de gösterebilmektedir. Bu durum talep esnekliği mantığının doğal bir sonucudur (23).

Türkiye’de sığır etinde talep esnekliği seviyesi 1.89’dır. Buna göre daha düşük seviyede bir tüketim ve bir denge noktasının oluşması için fiyatların ne kadar yükselmesi gerektiği hesaplanarak Tablo 4’te altıncı sütunda deneysel sığır eti fiyatları hesaplanarak yıllar itibarıyla verilmiştir. Bu durum et ithalatı olmadığında, et fiyatlarındaki artışın boyutunu göstermektedir. Bir sonraki adımda Türkiye’de TÜİK madde sepetinde sığır eti fiyatlarının ağırlığı %2.02 düzeyinde olduğu dikkate alınarak deneysel sığır eti fiyatları aracılığıyla enflasyon seviyesi yeniden hesaplanmıştır (7,18).

Tablo 4’te sekizinci sütunda et ithalatı gerçekleştirilmediği varsayımı altında ortaya çıkacak enflasyon seviyesi diğer deyişle deneysel enflasyon seviyesi hesaplanmıştır. Bir sonraki sütunda ise gerçekleşen enflasyon oranı ile deneysel enflasyon arasındaki fark hesaplanarak F ile gösterilmiştir. Son sütun olan onuncu sütunda ise F değerinin gerçekleşen enflasyon seviyesi içindeki nispi ağırlığı gösterilmiştir.

Tablo 4’te verilen parametrelerden TÜİK sığır eti fiyatları, deneysel sığır eti fiyatları, gerçekleşen enflasyon, deneysel enflasyon ve enflasyon baskısı verileri Şekil 1’de ‘Enflasyon politikası etki verileri’ adı altında şekil olarak gösterilmiştir.

Tablo 4: Enflasyon politikası etki verileri**Table 4:** Inflation policy impact data

Tarih	Et üretim (ton)	Et ithalatı (ton) ₁	Arz açığı (%) ₂	Sığır eti fiyatı (tl)	Deneysel sığır eti fiyatı (tl) ₃	(C) ₄	(E) ₅ Enflasyon (%) (TÜFE)	(G) ₈ De Enfla
2010	647 067	63 637	-9.83	18.41	27.46	1.49	6.40	6.7
2011	710 652	176 365	-24.82	18.54	41.55	2.24	10.45	10.3
2012	790 034	180 811	-22.89	17.51	37.55	2.14	6.16	6.5
2013	798 784	61 124	-6.36	15.83	20.87	1.32	7.40	7.7
2014	815 674	211 933	-25.98	17.10	39.32	2.30	8.17	8.5
2015	862 098	66 635	-7.73	21.14	29.31	1.39	8.81	9.2
2016	956 180	150 253	-15.71	25.03	44.70	1.79	8.53	9.0
2017	1 093 841	207 248	-18.95	27.44	53.44	1.95	11.92	12.3
2018	1 281 234	440 353	-34.37	28.76	78.18	2.72	20.3	20.3
2019	1 330 169	194 264	-14.60	31.32	54.19	1.73	11.84	12.3
2020	1 341 446	118 186	-8.81	35.66	51.37	1.44	14.60	15.3
2021	1 460 719	78 793	-5.39	43.52	55.26	1.27	36.08	36.3
2022	1 572 747	38 401	-2.44	87.06	97.69	1.12	64.27	66.3

1 Damızlık ve kasaplık toplam et ithalatı verileridir.

2 Et İthalatı olmadığında ortaya çıkan arz kaybını yüzdesel olarak ifade eder. (Arz açığı=Toplam et ithalatı/ Toplam et üretim*100) şeklinde formül kullanılır.

3 Deneysel sığır eti fiyatı, et ithalatının gerçekleştirilmediği senaryoda olası sığır eti fiyatını göstermektedir. Akbay ve ark (18) Fiyat talep esnekliği kullanılarak hesaplanmıştır.

4 C: Et ithalatı olmasaydı et fiyatlarında ortaya çıkacak oransal değişim= (sığır eti talep esnekliği=1.89) x Et ithalatının toplam et üretimi içindeki payı / Et ithalatının toplam et üretimi içindeki payı *100]

5 E= TÜFE (Tüketici fiyat endeksi), Genel olarak ekonomide referans alınan enflasyon oranı

6 D=Deneysel enflasyon: Et ithalatı olmadığında sığır eti fiyatları ne olurdu sorusundan yola çıkarak bu senaryo sonrasında oluşan enflasyonun hesaplandığı madde sepetinde, et ithalatı olmasaydı ortaya çıkacak fiyat değişimini talep esnekliği kullanarak hesaplanmaktadır. Bunun sonucu olarak enflasyon seviyesindeki değişimin ne olacağı hesaplanır. Araştırmada 'D' ile gösterilmiştir.

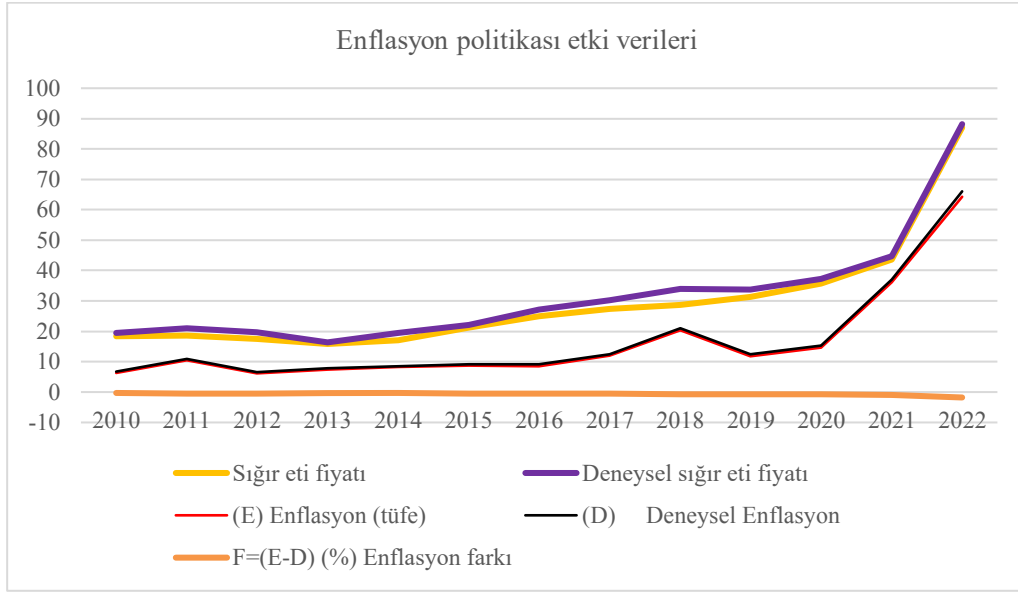
Deneysel sığır eti fiyat = [(TÜİK Sığır eti fiyatı) x (C: Et ithalatı olmasaydı et fiyatlarında ortaya çıkacak oransal değişim)]

Deneysel Enflasyon= [TÜFE +((Deneysel sığır eti fiyat) x (Dana eti fiyatlarının TÜFE madde sepetindeki ağırlığı=%2.0222))]

Sığır eti fiyatlarının enflasyon sepetine etkisi = [(Deneysel Enflasyon) X (Dana eti fiyatlarının TÜFE madde sepetindeki ağırlığı=%2.0222)]

7 F= Enflasyon- Deneysel Enflasyon farkı, TÜİK tarafından hesaplanan gerçek enflasyonun, et ithalatının gerçekleştirilmesi varsayımı altında hesaplanan farktır. Bu değişim gerçekte ithalat aracılığıyla gerçekleşen baskı seviyesidir. Araştırmada 'F' ile gösterilmiştir.

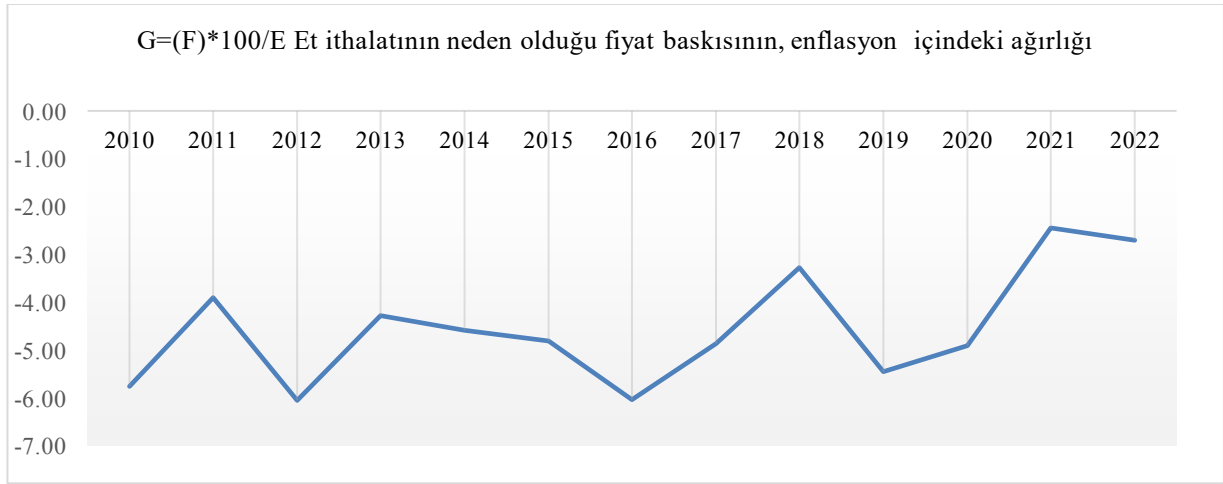
8 G= Enflasyon baskısının gerçekleşen enflasyon içindeki yüzdesel değeri olarak tanımlanır. Başka ifadeyle Gerçekleşen Enflasyon- Deneysel Enflasyon farkını gösteren yüzde cinsinden ağırlıdır. Araştırmada 'G' ile gösterilmiştir

Şekil 1: Enflasyon politikası etki verileri
Figure 1: Inflation policy impact data

Şekil 1’de kamu otoritesinin et ithalatı aracılığıyla sığır eti fiyatlarında ve buna bağlı olarak enflasyon seviyesine olan etkisi gösterilmiştir. Ayrıca et ithalatı gerçekleştirilmediği senaryoda ortaya çıkan enflasyon seviyesi de deneysel enflasyon grafiği ile verilmiştir.

Araştırmada son olarak et ithalatının gerçekleştirilmesi ile enflasyon seviyesinde ortaya çıkan değişimin, gerçekleşen enflasyon seviyesi içinde nispi ağırlığı şekil yardımıyla Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Et ithalatının neden olduğu fiyat baskısının, enflasyon içindeki ağırlığı nispi ağırlığını gösteren şekil
Figure 2: Relative weight of price pressure caused by meat imports in inflation

Şekil 2’de yıllar itibariyle et ithalatının neden olduğu fiyat düşüşünün, enflasyon seviyesi üzerindeki etkisi görülmektedir. Buna göre 2019 sonrasında et ithalatında ortaya çıkan düşüş ile birlikte et ithalatının genel enflasyon seviyesi üzerinde baskı gücünün azaldığı görülmektedir. 2018 yılında maksimum düzeye çıkan et ithalatı, kamu otoritesi et ithalatı kısıtlama kararı ile 2018 sonrasında düşüş trendine girmiştir. Gerçekte söz konusu kısıtlama, 2018 yılı programına alınarak Resmî Gazete’nin 28 Ekim 2017 tarihli sayısında yayınlanmakla birlikte, uygulama gecikmeli

olarak 2019 yılı itibariyle uygulanmıştır. Buna göre kısa vadeli bir çözüm olan ithalat yerine, hayvan varlığı artırılarak sürdürülebilir bir piyasada yapısı oluşturmak esas alınmıştır (24).

Söz konusu paradigma değişikliği sonrasında et ithalatında ortaya çıkan gerilemenin genel enflasyon seviyesi üzerinde daha az baskıya neden olduğu görülmektedir. Buna göre Şekil 2’de 2019 yılı sonrasında et ithalatı ile piyasa müdahalesi azalmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Sığır besi işletmeleri, son yıllarda bir taraftan pandemi koşullarının ortaya çıkardığı kısıtlamalar, diğer taraftan enflasyonla mücadele kapsamında, kamu otoritesinin karkas fiyat baskılama isteği ile sınırlı bir koridorda faaliyetlerini sürdürmektedir (20).

Türkiye’de kamu otoritesi düşük karkas fiyatlarına et ithalatı ile zemin hazırlayarak bir taraftan tüketiciye ucuz et tüketim imkânı sunarken, diğer taraftan enflasyon seviyesinin et fiyatları gibi tekil ürünler aracılığıyla yükselmesine engel olmaya yönelik kontrol mekanizmasını uygulamaktadır (9).

Türkiye’de enflasyon sepeti içerisinde et ve et ürünlerinin %4,83, dana eti fiyatlarının ağırlığı ise tek başına %2.02 düzeyindedir. Bu durum kamu otoritesinin et fiyatlarına yapacağı münferit müdahaleler sonrasında, enflasyon sepetinin %2.02 lik bölümünde fiyat kontrolü sağlama imkânı vermektedir (7).

Enflasyon düzeyini kontrol etmekte, öncelikle fiyat kontrollerinin odak noktasının ne olacağı tespit edilmelidir. Literatürde genel olarak gıda ürünlerinden sıklıkla, tahıl fiyatlarının enflasyon düzeyine olan etkisinin incelendiği görülmektedir (Boudt K 2022, Xie H 2017, Zhou, Z 2018). Çin’in tahıl fiyatı ile TÜFE fiyat seviyesi arasında uzun dönemli, pozitif bir korelasyon olduğunu ve bunun sonucunda tahıl fiyatındaki her %1’lik artış için TÜFE’de %0,36 seviyesinde yukarı yönlü değişim olacağını bildirmiştir. Sen ve Bhattacharya (4) Hindistan kapsamında yaptığı çalışmada, gıda fiyatlarında %1 lik değişimin, TÜFE’de %0,60 artışa neden olduğunu bildirmiştir. Capehart ve Richardson (28) Amerika Birleşik Devletleri kapsamında gıda ürünleri enflasyonu içinde mısır, soya ve buğday gibi tekil ürünlerdeki fiyat değişimlerinin gıda enflasyonun ortaya çıkmasında temel sorunlardan biri olduğunu bildirmiştir. Araştırma kapsamında ise 2010-2022 yılları arasında et ithalatı ve sonrasında ortaya çıkan arz artışı sonrasında, sığır eti fiyatlarında ile ortaya çıkan fiyat azalışının genel enflasyon üzerinde etkisi incelemiştir.

Buna göre yıllık frekansta et ithalatı aracılığıyla, 2010-2022 yılları arasında sırasıyla %5.77, %3.90, %6.05, %4.28, %4.59, %4.81, %6.04, %4.87, %3.28, %5.45, %4.92, %2.45 ve %2.70 seviyesinde enflasyonun baskılandığı tespit edilmiştir. Diğer deyişle gerçekleşen enflasyon ve et ithalatı olmasaydı ortaya çıkacak deneysel enflasyon arasındaki farkın gerçekleşen enflasyon içerisindeki yüzde cinsinden ağırlığıdır. Bu baskılama sonucunda ise enflasyon 2010-2022 yılları arasında sırasıyla %0.39, %0.42, %0.40, %0.33, %0.39, %0.44, %0.55, %61, %0.69, %0.68, %0.75, %0.91, %1.78, seviyesinde daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Örnek vermek gerekirse, 2022 yılında %66.20 seviyesinde olması gereken TÜFE, et ithalatı aracılığıyla %2.70 oranında baskılanarak enflasyon %1.78 düşürülmüş ve yıllık enflasyon %64.42 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Araştırmada kamu otoritesinin 13 yıllık sürede her yıl ortalama %0.98 seviyesinde, et ithalatı aracılığıyla enflasyon oranında azalışa neden olduğu tespit edilmiştir. Diğer deyişle et ithalatı, her yıl yaklaşık olarak enflasyon seviyesinin %0,64 daha düşük gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu durum gıda fiyat riskini yönetebilmenin kamu otoriteleri yönünden niçin bu kadar öncelikli ve önemli olduğunu göstermektedir.

Aktaş (13) 2010-2019 yılları arasında Türkiye’de et ithalat miktarındaki %1’lik bir artışın, kırmızı et fiyatlarında %0,28’lik bir azalmaya neden olduğunu bildirmiştir. Bu durum et ithalatının dolaylı olarak fiyatlar genel seviyesinde ortaya çıkaracağı değişimin göstergesidir.

Xiang (29) 2010-2018 yılları arasında, et fiyatlarının Çin’de enflasyon düzeyine üzerine olan etkisini eşbütünleşme analizi ve Granger nedensellik testi ile TÜFE ve ÜFE verileri aracılığıyla incelemiştir. Buna göre hem Türkiye’de hem de Çin’de benzer şekilde et arzı ve fiyatının belirlenmesinde kamu otoritesi et ithalatı aracılığıyla piyasada arz açığını kapatmaktır. Araştırma kapsamında, Türkiye’de özellikle sığır eti yönünden, ithalat olmaksızın kendi kendine yeten bir piyasa yapısına sahip olmadığı görülmektedir. Kamu otoritesinin bir taraftan enflasyon sarmalından kurtulma ve enflasyonu düşürme hedefi, diğer taraftan tüketicilerin ucuz sığır eti tüketim beklentileri ve

son olarak sığır besi işletmelerinin ekonomik yönden sürdürülebilirlik sorunları ekseninde sorunları çözmeye çalışmaktadır.

Araştırmada enflasyon seviyesinin ılımlı enflasyon durumundan galopan enflasyona dönüştüğü 2021 ve sonrasında Türkiye’de et ithalatının enflasyon seviyesini baskılama gücünün azaldığı tespit edilmiştir. 2010-2020 yılları arasında ortalama %4.90 düzeyinde olan enflasyon baskılama oranı, 2021 yılında %2.45, 2022 yılında ise %2.70 seviyesine gerilemiştir. Burada bir taraftan 2019 ve sonrasında et ithalatında ortaya çıkan azalış, diğer taraftan yüksek enflasyon düzeylerinde baskılama mekanizmasının etki gücünün nispi olarak azalışı buna neden olmuştur.

Zhang ve ark., (30), Çin’de potansiyel et talebinde artış ve et arz açığı beklentisi nedeniyle et ithalatının artacağını beklentisinin arttığını bildirmiştir. Türkiye’de benzer şekilde 2010 yılı sonrasında başlayan et ithalatı kesintisiz olarak sürdürülmeye devam etmiştir. Et ithalatı ile sığır eti arz ve talep dengesi daha düşük fiyat seviyesinde dengeye gelmektedir.

Workman ve ark., (23), Amerika Birleşik Devletleri kapsamında kırmızı et piyasasında ‘*Sığır yetiştiricisinin pazar konumunu iyileştirmek için sığır sayısının sınırlandırılmasını talep etmek doğru mu?*’ sorusundan yola çıkarak bir araştırma yapmıştır. Araştırma kapsamında benzer şekilde, et ithalatının olmadığı diğer deyişle et arzının sınırlandırıldığı bir senaryoda sözkonusu bir sınırlandırmanın fiyat üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ancak araştırma kapsamında ise Workman ve ark., (23) farklı olarak bu fiyat değişiminin enflasyon üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. (Workman ve ark., (23), sığır eti miktarındaki belirli bir azalmanın, sığır eti fiyatındaki artışla fazlasıyla telafi edileceği ve toplam sığır eti gelirinde artışa yol açacağını tespit etmiştir. Ancak bu artışın enflasyon sepetinde ortaya çıkaracağı değişim yerine sığır besi işletmelerinin gelirlerinde ortaya çıkardığı değişime odaklanmıştır.

Göğ ve Demir Ayvazoglu (31) araştırmasında, ekonomi yönetiminin et ithalatı ile gerçekleştirdiği düşük karkas fiyatlarına neden olan politikalarının, sığır besi işletmelerinde ekonomik sürdürülebilirlik sorununu ortaya çıkardığını bildirmiştir. Ekonomi yönetiminin hayvancılık destekleri, özel kredi kolaylıkları vb. politika araçlarıyla sığır besi işletmelerinin gelir kaybını dengeleme çabasına rağmen bu stratejinin yapısal sorunları ötelediğini ve problemleri kronikleştirdiğini bildirmiştir.

Araştırmada et ithalatı ile enflasyon seviyesinde bir düşüş gerçekleşmesine rağmen bu olumlu etkiye karşılık, sığır besi işletmelerinin ekonomik sürdürülebilirliklerinde ortaya çıkan düşüş sektöründe birçok işletmeyi üretimden çekilmeye zorlamaktadır.

Aydın ve ark., (9) araştırmasında, 2010 yılında kasaplık hayvan ve kırmızı et ithalatının devam etmesi durumunda işletme sahiplerinin %87.8’inin üretim faaliyetlerinden çekileceği ya da ölçeğini azaltacağı yönünde olumsuz görüşe sahip olduğunu bildirmiştir. Çiçek ve ark., (11) bu olumsuz durumun sonraki yıllarda muhtemelen devam edeceğini, bunun nedeninin ise ithalatın et fiyatlarının düşürülmesinde etkin ve kalıcı bir rol oynamadığını, aksine besleme maliyetleri ile birlikte üretici kararlarında olumsuz bir etkiye sahip olduğunu bildirmiştir.

Şentürk B. (12) et ithalatının yukarıda sözü edilen olumsuz etkisini ortadan kaldırmak için ithalat uygulamasının kısa vadeli olması gerektiği ve yem fiyatlarının yüksek olması nedeniyle ithalat sürecinde girdi desteklerinin devreye alınması gerektiğini bildirmiştir. Buradaki çalışmalar et ithalatının hayvancılık sektöründe neden olduğu olumsuz durumu ortaya koymaktadır. Ancak bu olumsuz duruma rağmen et ithalatının enflasyonu baskılamadaki rolü tartışma konusudur.

Araştırmada Türkiye’de kamu otoritesinin enflasyonla mücadele stratejisi ekseninde, tekil gıda enflasyonu serilerinden sığır eti fiyatlarının, et ithalatı kullanılarak baskılanmasının toplam enflasyon serisinde ortaya çıkardığı etki düzeyi tespit edilmiştir.

Bu incelemenin odak noktası et ithalatı ve enflasyon ilişkisi olup, sığır eti fiyatları, enflasyonla mücadelede etkili bir yöntem olarak kullanılabilir mi sorusudur. Ancak yapılan çalışmada, et ithalatı ile sığır eti fiyatlarının baskılanması, daha düşük bir fiyat seviyesinde sığır eti fiyatlarının dengeye gelmesini sağlıyor görünse de bunun yapısal değişimleri göz ardı eden kısa süreli bir çözüm olduğu belirlenmiştir. Kamu otoritesi et ithalatı ile sürdürülebilirliği tartışmalı bir modeli uygulamak yerine sektörde var olan yapısal problemlere odaklanması gerekmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarın çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Finansal Kaynak Beyanı

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

Yazar Katkısı Beyanı

Fikir/kavram: Seyfettin TUNCEL

Veri toplama: Seyfettin TUNCEL

Veri analizi ve yorum: Seyfettin TUNCEL

Kaynak taraması: Seyfettin TUNCEL

Makalenin yazımı: Seyfettin TUNCEL

Etik beyan

Bu makaledeki sunulan verilerin, bilgilerin ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiği, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçlarının bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğuna dair yazarlardan etik beyan alınmıştır.

Kaynaklar

1. Boudt K, Luu HA. Estimation and decomposition of food price inflation risk. *Statistical Methods & Applications* 2022; 31(2): 295-319.
2. Moncarz P, Barone S, Descalzi, R. Shocks to the international prices of agricultural commodities and the effects on welfare and poverty. A simulation of the ex ante long-run effects for Uruguay. *International economics* 2018; 156(1): 136-155.
3. Tule MK, Salisu AA, Chiemeke CC. Can agricultural commodity prices predict Nigeria's inflation?. *Journal of Commodity Markets* 2019; 16 (100087):1-16.
4. Sen GA, Bhattacharya R. Food Inflation in India: Causes and Consequences. 2015 (No. 2015-151). Working Paper. India.
5. Chand, R. Understanding the nature and causes of food inflation. *Economic and Political Weekly* 2010; 45(9):10-13.
6. Demirağ, İ. Türkiye'de gıda fiyatları endeksinin tarım ürünleri üretici fiyat endeksi ve döviz kuru arasındaki ilişkinin analizi: ARDL model. İskenderun Teknik Üniversitesi Enstitüsü (Master Thesis) 2023.
7. TÜİK TÜFE verileri. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Ocak-2023-49655] Erişim tarihi:15.01.2023.
8. Akın CA, Arıkan MS, Çevrimli MB. Effect of import decisions in Turkey on the red meat sector. *Veterinary Journal of Mehmet Akif Ersoy University* 2020; 5(2): 83-89.
9. Aydın E, Can MF, Aral Y, Cevger Y, Sakarya E. Türkiye’de canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı kararlarının sığır besicileri üzerine etkileri. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi* 2010; 81(2):51-57.
10. Aydın E, Aral Y, Can MF, Cevger Y, Sakarya E, İşbilir S. Türkiye’de son 25 yılda kırmızı et fiyatlarındaki değişimler ve ithalat kararlarının etkilerinin analizi. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi* 2011; 82(1), 3-13.
11. Çiçek H, Doğan İ. Türkiye’de canlı sığır ve sığır eti ithalatındaki gelişmeler ve üretici fiyatlarının trend modelleri ile incelenmesi. *Kocatepe Veterinary Journal* 2018; 11(1): 1-10.
12. Şentürk, B. Türkiye’nin sığır eti üretimine sığır ve sığır eti ithalatının etkileri. *Iksad Journal* 2020; 6(21): 49-58.
13. Aktaş, G. Canlı hayvan ve karkas ithalatının kırmızı et fiyatlarına etkisi: Türkiye’de ithalatın regülasyonu. *Gümrük ve Ticaret Dergisi* 2020; 7(21): 12-29.
14. Johansen I, Nygaard R. Dealing with bias in the Norwegian superlative price index of food and non-alcoholic beverages. In twelfth meeting of the Ottawa Group Conference 2011 May 4-6; Wellington, New Zealand.

15. TÜİK TÜFE hesaplama kuralları Erişim adresi: [<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106&dil=1>] Erişim tarihi: 15.01.2023.
16. Ekinci, S. Türkiye’de bazı gıda maddelerinin talep analizi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Master’s thesis) 1966.
17. Hatırlı SA, Öztürk E, Aktaş AR. Kırmızı, tavuk ve beyaz et talebinin tam talep sistemi yaklaşımıyla analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2008; 1(6):211-222.
18. Akbay C, Bilgiç, A, Miran, B. Türkiye’de önemli gıda ürünlerinin talep esneklikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi 2008; 14:55-65.
19. Aktaş AR, Hatırlı, SA. Kentsel alanda et talep analizi: Batı Akdeniz bölgesi örneği. Journal of Yasar University 2010; 1(1): 3294-3319.
20. Demir, Y. Aydın’da hane halklarının gıda tüketim talebi ekonometrik analizi. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Master's thesis) 2011.
21. Kadanalı E, İkikat TE, Miran B, Dağdemir, V. Tüketicilerin Dana Eti Tüketim Davranışları ve Organik Dana Eti için Ödeme İsteği: Erzurum İli Örneği. Türkiye IV. Organic Agriculture Symposium, 2010 28 June - 01 July; Erzurum, Türkiye.
22. TÜİK Et üretim verileri metodoloji değişikliği. Erişim adresi: [<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kirmizi-Et-Uretim-Istatistikleri-Subat-2011-8479>] Erişim tarihi: 15.01.2023.
23. Workman JP, King SL, Hooper JF. Price elasticity of demand for beef and range improvement decisions. Rangeland Ecology & Management/Journal of Range Management Archives 1972; 25(5):338-341.
24. Resmi gazete. 30224 Sayılı Mevzuat. Erişim adresi: [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171028.htm>] Erişim tarihi: 15.01.2023.
25. Keskin, G. Türkiye’de hayvancılığın sürdürülebilirliğine ilişkin makro verilerin analizi. Hayvan bilimi ve ürünleri dergisi 2022; 5(2): 81-94.
26. Xie H, Wang B. An empirical analysis of the impact of agricultural product price fluctuations on China’s grain yield. MDPI Sustainability 2017; 9(6):906.
27. Zhou, Z. An empirical analysis of the relationship between grain price fluctuation and price level in China. Journal of Hunan University of Economics and Finance 2018; 34(5):23-31.
28. Capehart T, Richardson J. Food price inflation: causes and impacts. Congressional Research Service, Library of Congress 2008 April 10; Washington, USA.
29. Xiang, LI. The impact of meat prices on inflation in China between 2000-2018. Wenzhou-Kean University Intellectual Research Environment. (PhD Thesis) 2020.
30. Zhang H, Wang J, Martin W. Factors affecting households' meat purchase and future meat consumption changes in China: a demand system approach. Journal of Ethnic Foods 2018; 5(1): 24-32.
31. Göğ M, Demir Ayvazoğlu. Ardahan ilinde hayvancılık destekleri-Ardahan Değerlemeleri. 1. Baskı. ISBN: 978-625-398-095-5. Ankara: Nobel Yayınları; 2022.